

การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

Management of Basic Education Curriculum B.E.2544 (A.D. 2001) in Schools under Kalasin Office of Basic Education Area Zone 1

กิงเพชร ธารพร¹ สมศักดิ์ คำศรี² สุทัศน์ ต้นสุวรรณ³ และอัจฉรา เทียมสระคู⁴

Kingpetch Tharnpon,¹ Somsak Kamsri,² Suthas Tansuwan³ and Atjala Tiemsakoo⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ประการแรก เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นและปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดสถานศึกษาของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้านและ ประการที่สองศึกษาข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูและผู้บริหารในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครจซีและมอร์แกน สุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 326 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 66 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ค่าความหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการใช้สถิติวิเคราะห์ Two-way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของข้าราชการครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรและด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

2. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดสถานศึกษา ต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทั้งโดยรวมและรายด้าน

3. ข้าราชการครู ได้ให้ข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาไว้ว่า ควรพัฒนาข้าราชการครูให้มีความรู้ความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ควรพัฒนารูปแบบการนิเทศและใช้สื่อเครื่องมือนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาจัดสรร

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² กศ.ด. (วิจัยและประเมินผลการศึกษา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตกาฬสินธุ์

⁴ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

รับต้นฉบับ 26 ตุลาคม 2551 รับลงตีพิมพ์ 5 พฤศจิกายน 2551

ทรัพยากรและงบประมาณในการบริหารจัดการของสถานศึกษาอย่างเพียงพอ เหมาะสมกับสภาพปัญหา ความต้องการของแต่ละสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ทันสมัย

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ABSTRACT

The objectives of this research were to study level of opinions and interaction of variables between teacher position and school size toward overall and specific-area management of the 2001 Basic Education Curriculum of schools under Kalasin Office of Basic Education Area Zone 1, and to study suggestions on increasing schools' efficiency in management of the 2001 Basic Education Curriculum.

Subjects for the study were 326 teachers who are government officials in level 1-2 schools under Kalasin Office of Basic Education Area Zone 1. The sample size was determined by using the Kreji and Morgan Table, and subjects were selected through multi-staged random sampling according to districts, positions and school sizes. The instrument used for collecting data was a 5-scale questionnaire of 66 items, with .97 reliability. Data were analyzed by using a computer program and the statistics used in this study were percentage, mean, standard deviation, and Two-way ANOVA for testing the research hypotheses. Findings of the study are as follow:

1. The levels of overall and specific-area management of the 2001 Basic Education Curriculum are found at a high level. Arranged in a descending order, these specific areas are Construction of School Curriculum, School's Preparation, Curriculum Implementation, Planning for Curriculum Implementation, and Supervision, Direction, Follow-Up & Evaluation.

2. There is no variable interaction between teacher position and school size toward overall and specific-area management of the 2001 Basic Education Curriculum.

3. The followings are subjects' suggestions on increasing schools' efficiency in management of the 2001 Basic Education Curriculum: There should be teacher development to increase ability in conducting research to improve learners' quality; A model of supervision should be developed as well as the use of media and equipment in supervising, following up and evaluating management of the school curriculum; There should be sufficient resources and budgets appropriate for each school's problems and needs, especially budgets for purchasing modern instructional media, materials and equipment.

Keyword : Management, Basic Education Curriculum.

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคนอันเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของสังคมให้มีคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย กำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเป็นสำคัญความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุขมีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2544 แทนหลักสูตรระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่าทุกฉบับที่กระทรวง ศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้ ก่อนหน้านั้นโดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติเป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมายซึ่งเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สารการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนจบเพื่อการศึกษาต่อ ให้ทุกสถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองโดยผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ โดยยึดมาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นข้อกำหนดเชิงเป้าหมายของประเทศ มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน จัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงเป็นกลไกสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเครื่องกำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (Standard based curriculum) ถือเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ. 2544 ข : 38) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มุ่งกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาสถาน ศึกษาที่มีบทบาทสำคัญโดยตรงที่จะต้องจัดทำหลักสูตรของตนเอง เพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดในหลักสูตรและจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรโดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน

การบริหารจัดการหลักสูตรถือว่าเป็นหัวใจหรือภารกิจหลักสำคัญของสถานศึกษาที่จะต้องวางแผนการบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ถ้าหากเรายอมรับว่าการศึกษาคือกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคน และหลักสูตร หมายถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับภายใต้ความรับผิดชอบของโรงเรียนที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนแล้วก็พอ จะสรุปได้ว่าภารกิจสำคัญของสถานศึกษาในการจัดการ ศึกษาก็คือการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการหลักสูตรตามภารกิจของกรมวิชาการ เป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนแม้ว่าจะจะมีการจัดอบรมสัมมนาแก่โรงเรียนโดยเน้นให้สถานศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับโรงเรียนทั่วไปที่เริ่มใช้หลักสูตรในปีการศึกษา 2546 มีการปรับกระบวนการก่อนจัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษา ก่อนเปิดภาคเรียนและเริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพียงไม่ถึงเดือน ทำให้สังคมและสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังมีความวิตกกังวล ไม่มั่นใจถึงความถูกต้อง การบรรลุมาตรฐานและความเป็นศาสตร์ขององค์ความรู้ทุกกลุ่มสาระ โดยเฉพาะ

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา คือในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีครูไม่ครบชั้นเรียนหรือวิชาเอกไม่ตรงตามวิชาที่สอนทำให้ครู 1 คน ต้องจัดทำสาระของหลักสูตรตลอดจนถึงแผนการเรียนรู้และจัดการเรียนการสอนหลายสาระและหลายระดับชั้นแม้ว่าจะให้สถานศึกษาสามารถปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาได้ตามความเหมาะสมอยู่เสมอก็ตาม

การดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรดังกล่าวจะบรรลุผลสำเร็จได้ก็ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันพัฒนาความรู้ความสามารถของครูในการจัดทำหลักสูตรและจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานเป็นเกณฑ์ กำหนดคุณภาพของผู้เรียนและบริหารจัดการหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญ (กรมวิชาการ, 2545 : 13)

ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 1 เป็นวิทยากรแกนนำอบรมการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ อบรมให้ความรู้ข้าราชการครูในโรงเรียนแกนนำการใช้หลักสูตร และอบรมปรับกระบวนการให้ความรู้ข้าราชการครูในโรงเรียนที่จะใช้หลักสูตรสถานศึกษาในปีการศึกษา 2546 มีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันตามความคิดเห็นของข้าราชการครู และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งและขนาดสถานศึกษาต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ตามตำแหน่งและขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

2. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดสถานศึกษาของข้าราชการครูที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาโดยรวมและรายด้าน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของข้าราชการครูสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดสถานศึกษาของข้าราชการครูต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

ขอบเขตการวิจัย

1. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ตัวแปรอิสระ

1.1.1 ตำแหน่ง ได้แก่

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ครูผู้สอน

1.1.2 ขนาดสถานศึกษา ได้แก่

- 1) สถานศึกษาขนาดใหญ่
- 2) สถานศึกษาขนาดกลาง
- 3) สถานศึกษาขนาดเล็ก

2. ตัวแปรตาม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 5 ด้านคือ

2.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

2.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

2.4 การดำเนินการใช้หลักสูตร

2.5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยเป็นข้าราชการครูในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ปีการศึกษา 2548

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยเป็น ข้าราชการครูในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 326 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากร 2, 161 คน โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) สุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีจับฉลากตามสัดส่วน

3. ระยะเวลาทำการวิจัย

พฤศจิกายน 2547 ถึง พฤศจิกายน 2549

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้ที่มีต่อการปฏิบัติของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วยตำแหน่งข้าราชการครูและขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการใช้หลักสูตรและด้านการนิเทศ กำกับ

ติดตามและประเมินผล ซึ่งมีลักษณะเป็นสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert scale) ซึ่งกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดให้ตอบเพิ่มเติมแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการประสิทธิผลการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตรและด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยผู้วิจัยสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอำเภอต่างๆ กำหนดวันรับแบบสอบถามคืน ภายใน 1 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ส่วนการแปลความหมายของข้อมูล พิจารณาจากระดับค่าเฉลี่ยของแต่ละข้อ ตามช่วงระดับคะแนน (Class interval) 5 ระดับ ของบุญชม ศรีสะอาด (2545 : 103)

2. วิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมระหว่างตัวแปรอิสระ ตำแหน่งและขนาดสถานศึกษาที่มีต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยใช้สถิติการเปรียบเทียบความแปรปรวนสองทาง Two-way ANOVA

3. ข้อเสนอแนะการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้การข้อเสนอแนะการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือขึ้นเองตามกรอบภารกิจที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 ของกรมวิชาการ (2545 : 7) โดยมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ จากหนังสือ ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร ตลอดจนสนธิสัมพันธ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 1-2

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามากำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือและข้อคำถาม สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย

3. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาการวิจัยตรวจสอบให้ความเห็นชอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตรวจสอบความเหมาะสมเบื้องต้น

4. นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุงและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความถูกต้องความครอบคลุมและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) และความถูกต้องของการใช้ภาษา

5. นำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและให้ความเห็นชอบ

6. นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try-out) กับข้าราชการครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 50 คน

7. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient)

8. ปรับปรุงแบบสอบถามโดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย

9. จัดพิมพ์เครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน ทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร 4) ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร 5) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

2. การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูตามตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน

ผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร 4) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล 5) ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

ครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร 4) ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร 5) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

3. การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูแยกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน มีดังนี้

สถานศึกษาขนาดใหญ่ ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร 4) ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร 5) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

สถานศึกษาขนาดกลาง ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวม และรายด้านทุกด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร 4) ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร 5) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

สถานศึกษาขนาดเล็ก ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวม และรายด้านทุกด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตรและด้าน

การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร 4) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดสถานศึกษาของข้าราชการครูที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ทุกด้าน

5. ข้าราชการครูให้ข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 ไว้ ดังนี้

ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ควรจัดหาเอกสารหลักสูตรให้ครูครบทุกคน จัดหาเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มสาระที่สอนให้แก่บุคลากรในโรงเรียนอย่างครบถ้วน จัดให้มีเครือข่ายวิชาการของบุคลากรภายในสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอนุกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้

ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระหว่างโรงเรียน เพื่อเป็นการช่วยเหลือและลดภาระของโรงเรียนที่มีบุคลากรน้อย ควรใช้เวลาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาก่อนใช้อย่างเพียงพอเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์พร้อมใช้จัดการเรียนการสอนและจัดให้บุคลากรทุกคนได้จัดทำหลักสูตรตามขั้นตอนของกรมวิชาการ

ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

ควรจัดให้ครูได้อบรมปฏิบัติการใช้หลักสูตรที่มีความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาควรวางแผนการจัดหา การใช้ทรัพยากรจากแหล่งอื่นและการสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอและจัดให้มีการวางแผนการวัด ประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรอย่างถูกต้อง รัดกุม

ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร

สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน สนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และควรจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่มี สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ไม่เพียงพอตามความขาดแคลน มากกว่าตามจำนวนนักเรียน

ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญในการนิเทศ ติดตามการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา อย่างจริงจังและนำผลการนิเทศไปพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา ผู้มีหน้าที่นิเทศ กำกับ ติดตาม ควรมีการใช้สื่อและเครื่องมือนิเทศให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการนิเทศ ติดตามทุกครั้งและควรมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีสาระสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง 326 คน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน ทุกด้าน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ บุรี สะพานทอง (2545 : 109) ที่พบว่า สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ครูผู้สอน อยู่ในระดับมาก และโดยภาพรวมของข้าราชการครู อยู่ในระดับมาก และสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับ ประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก อยู่ในระดับมาก พิจารณาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันครูผู้สอนได้รับการพัฒนาทำให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการดำเนินงานตามภารกิจในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง และผู้บริหารเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตร ของสถานศึกษามีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี

2. ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1 ต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 รายด้าน

2.1 ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ข้าราชการครูในสถานศึกษาทุกขนาดมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับที่ 2 มีความคิดเห็นในการกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอนนโยบาย กฎ ระเบียบต่างๆ มากที่สุด ข้าราชการครูในสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตรให้กับผู้ปกครองนักเรียน หน่วยงาน องค์กรในชุมชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง เป็นอันดับสุดท้าย แต่ข้าราชการครูในสถานศึกษาขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายวิชาการของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างเข้มแข็งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เป็นอันดับสุดท้าย แสดงให้เห็นว่าในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์นั้นจำนวนของนักเรียนและผู้ปกครองหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีผลทำให้การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ส่วนเครือข่ายบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีจำนวนน้อย ทำให้การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ไม่สามารถทำได้ อย่างเข้มแข็งมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ข้าราชการครูในสถานศึกษาทุกขนาดมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นมากอันดับที่ 1 สอดคล้องกัน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา แต่ละช่วงชั้นโดยมีสัดส่วนเวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระเหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษา กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีและสาระการเรียนรู้รายปีสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและสาระการเรียนรู้ช่วงชั้น และจัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกสาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีและสาระการเรียนรู้รายปีที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้นๆ มากเรียงตามลำดับ มีข้อสังเกตว่าระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาขนาดเล็กต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นขั้นตอนตามแนวทางการ

จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของกรมวิชาการอยู่ในระดับปานกลางเป็นอันดับสุดท้าย ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าจำนวนข้าราชการครูในสถานศึกษาขนาดเล็กมีน้อย มีข้อจำกัดในการจัดทำหลักสูตรตามลำดับขั้นตอน ซึ่งแตกต่างจากสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรมาสามารถดำเนินการจัดทำหลักสูตรได้ตามขั้นตอน

2.3 ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรข้าราชการครูในสถานศึกษาทั้ง 3 ขนาด มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นมากอันดับที่ 3 และ 4 เรียงลำดับมากไปหาน้อย ดังนี้ บุคลากรร่วมกันวางแผนการจัดสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียนสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมนักเรียนอย่างหลากหลายตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษา และบุคลากรร่วมกันวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีและจากแหล่งอื่น เพื่อจัดหา จัดทำสื่ออย่างเพียงพอ แต่การร่วมกันวางแผนการวิจัยของครูผู้สอนเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับปานกลางเป็นอันดับสุดท้ายทั้ง 3 ขนาด แสดงให้เห็นว่าในการวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษาส่วนมากยังขาดการวางแผนเกี่ยวกับการวิจัย แม้ว่าจะป็นวิธีการจำเป็นที่ครูจะต้องใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนก็ตาม

2.4 ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตรข้าราชการครูในสถานศึกษาทั้ง 3 ขนาด มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นมากอันดับที่ 3 สอดคล้องกัน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดตารางเรียนแต่ละกลุ่มสาระตามโครงสร้างหลักสูตร สอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียน ความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาทุกขนาดต่อครูผู้สอนใช้การวิจัยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างจริงจังอยู่ในระดับปานกลางเป็นอันดับสุดท้ายซึ่งสอดคล้องกันแม้ว่าจะมีการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้แก่ข้าราชการครูหลายครั้งแต่ครูยังไม่มีความรู้ความเข้าใจพอที่จะวางแผนการวิจัยและนำไปใช้การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนได้

2.5 ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลข้าราชการครูในสถานศึกษาทั้ง 3 ขนาด มีค่าเฉลี่ยระดับความ

คิดเห็นมากอันดับที่ 4 สำหรับผู้บริหารและอันดับสุดท้ายสำหรับครูผู้สอน สถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นมากอันดับแรก ต่อการติดตามผลการพัฒนาผู้เรียน และนำไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกัน แต่สถานศึกษาขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นปานกลาง ส่วนค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาทั้ง 3 ขนาดต่อการใช้สื่อและเครื่องมือในการนิเทศภายใน สอดคล้องและเหมาะสมกับเป้าหมายของการนิเทศแต่ละครั้ง เป็นอันดับสุดท้ายซึ่งสอดคล้องกัน จะเห็นได้ว่าผู้บริหารมีระดับความคิดเห็นด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลมากกว่าครูผู้สอนซึ่งมีความคิดเห็นด้านนี้เป็นอันดับสุดท้าย อาจเป็นเพราะผู้บริหารเห็นว่าการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหารเองหรือผู้ได้รับมอบหมาย หรือความไว้วางใจจากผู้บริหารนั้น ดำเนินการในระดับที่มากเพียงพอแล้ว แต่ครูผู้สอนนั้นยังมีความต้องการที่จะให้ผู้บริหารหรือผู้รับมอบหมายดำเนินการให้ได้มากกว่านี้

3. ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งและขนาดสถานศึกษาของข้าราชการครูกลุ่มตัวอย่างต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับรังสรรค์ ลำภาชูรัตน์ (2545 : 79) ที่พบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดโรงเรียน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาลำปางพินธุ์ ต่อการดำเนินงานห้องคอมพิวเตอร์ ตามโครงการปฏิรูปการศึกษา ทั้งรายด้านและรวมทุกด้าน และนรินทร์ นวลศิลป์ (2547 : 125) ที่พบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 3 ต่อความพร้อมของของบุคลากรต่อการกระจายอำนาจ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งรายด้านและโดยรวม กับ ไกรสวัสดิ์ แก้วคำหาญ (2548 : 115) ที่พบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพินธุ์

เขต 2 ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน เหตุที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูผู้สอนต่างก็มีบทบาทหน้าที่โดยตรงร่วมกันในการบริหารจัดการหลักสูตร นอกจากนี้ผู้บริหารยังมีบทบาทหน้าที่ในการนิเทศ กำกับ และติดตามผลการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรในส่วนที่เป็นหน้าที่ของครูผู้สอน จึงทำให้ทราบข้อมูลสภาพการปฏิบัติของครูผู้สอนในด้านต่างๆ เช่นกันว่ามีมีการปฏิบัติอยู่ในระดับใด ส่วนครูผู้สอนเป็นผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรด้านต่างๆ ที่ผู้บริหารมอบหมาย ย่อมรู้ว่าตนเองปฏิบัติอยู่ในระดับที่สอดคล้องกัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาในเรื่องตำแหน่งของข้าราชการครูที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงไม่แตกต่างกัน อีกประการหนึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาเมื่อเทียบกับครูผู้สอนมีจำนวนน้อยคิดเป็นร้อยละ 10 จึงไม่ส่งผลต่อความแปรปรวนร่วม ส่วนในประเด็นของขนาดสถานศึกษานั้น เนื่องจากแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาระหน้าที่ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการ ให้ครบทุกด้าน โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องขนาดสถานศึกษา ผู้บริหารและครูทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานศึกษาขนาดใดก็ตาม ต้องพัฒนาความรู้ความสามารถให้ดำเนินงานได้ตามภารกิจ อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 และกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาหลายกลุ่ม ก็ได้จัดประชุมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้กับผู้บริหารและครูผู้สอนทุกคนเพิ่มเติมสถานศึกษาหลายแห่งก็ได้จัดประชุมปฏิบัติการในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้แก่ผู้บริหารและครูผู้สอนด้วย ทำให้การบริหารจัดการหลักสูตรในสถานศึกษาทั้ง 3 ขนาด ดำเนินการได้ในระดับมาก ขนาดสถานศึกษาจึงไม่มีผลทำให้การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แตกต่างกันจากเหตุผลดังกล่าวตัวแปรตำแหน่ง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน กับตัวแปรขนาดสถานศึกษา คือ สถานศึกษาขนาดใหญ่ สถานศึกษาขนาดกลางและสถานศึกษาขนาดเล็ก จึงไม่ส่งผลให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งและขนาดสถานศึกษา

ต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ทุกด้าน

ข้อสังเกตจากผลการวิจัยที่พบว่าความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การดำเนินการใช้หลักสูตรและโดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยข้าราชการครูในสถานศึกษาขนาดใหญ่มีระดับความคิดเห็นมากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก แสดงให้เห็นว่าจำนวนข้าราชการครูที่ให้ข้อมูลและปฏิบัติงานในสถานศึกษานั้นมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

4. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคพลินธุ์ เขต 1 ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยตรงในเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษา และสถานศึกษาจะต้องหาวิธีการที่จะทำให้การบริหารจัดการหลักสูตรมีประสิทธิภาพ ด้านบุคลากรควรพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการวิจัยและวางแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียนการวัด ประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร และสนับสนุนให้มีเครือข่ายวิชาการทั้งในและนอกสถานศึกษาสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านเอกสาร ข้อมูลสารสนเทศ สถานศึกษาควรจัดเอกสาร สารสนเทศทั้งที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ และเอกสารประชาสัมพันธ์ รายงานผลการใช้หลักสูตรอย่างเพียงพอทั่วถึง ด้านงบประมาณและทรัพยากรในการบริหารจัดการหลักสูตรซึ่งปัจจุบัน เฉพาะเทคโนโลยี สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ทันสมัยต่างๆ มีความจำเป็นล้วนต้องใช้งบประมาณมาก เมื่องบประมาณของสถานศึกษาที่ทางราชการจัดให้มีจำนวนจำกัดตามจำนวนนักเรียนสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องใช้ความสามารถ ในการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ให้ได้มากที่สุดส่วนด้านการนิเทศติดตาม ประเมิน ผลการใช้หลักสูตรความดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่องมีการใช้เครื่องมือ

สื่อในการนิเทศ ติดตามและนำผลการนิเทศ ติดตามประเมินผลมาใช้ในการพัฒนาอย่างจริงจัง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน ทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร 4) ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร 5) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

2. การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู ตามตำแหน่งโดยรวมและรายด้าน

ผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน

ครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน

3. การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู แยกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน มีดังนี้

สถานศึกษาขนาดใหญ่ ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน

สถานศึกษาขนาดกลาง ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวม และรายด้านทุกด้าน

สถานศึกษาขนาดเล็ก ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวม และรายด้านทุกด้าน

4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดสถานศึกษาของข้าราชการครูที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ทุกด้าน

5. ข้าราชการครูให้ข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ไว้ดังนี้

ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ควรจัดหาเอกสารหลักสูตรให้ครูครบทุกคน จัดหาเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มสาระที่สอนให้แก่บุคลากรในโรงเรียนอย่างครบถ้วน จัดให้มีเครือข่ายวิชาการของบุคลากรภายในสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอนุกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้

ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระหว่างโรงเรียน เพื่อเป็นการช่วยเหลือและลดภาระของโรงเรียนที่มีบุคลากรน้อย ควรมีเวลาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ก่อนใช้อย่างเพียงพอเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์พร้อมใช้จัดการเรียนการสอนและจัดให้บุคลากรทุกคนได้จัดทำหลักสูตรตามขั้นตอนของกรมวิชาการ

ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

ควรจัดให้ครูได้อบรมปฏิบัติการให้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสถานศึกษาควรวางแผนการจัดหา การใช้ทรัพยากรจากแหล่งอื่นและการสนับสนุนสื่อ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอและจัดให้มีการวางแผนการวัดประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรอย่างถูกต้อง รัดกุม

ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร

สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน สนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และควรจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่มี สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ไม่เพียงพอตามความขาดแคลน มากกว่าตามจำนวนนักเรียน

ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญในการนิเทศ ติดตามการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาอย่างจริงจังและนำผลการนิเทศไปพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา ผู้มีหน้าที่นิเทศ กำกับ ติดตาม ควรมีการใช้สื่อและเครื่องมือนิเทศให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการนิเทศ ติดตามทุกครั้งและควรมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา เพื่อนำผลมาใช้ปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรพัฒนาการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล โดยพัฒนาให้ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศภายใน สามารถจัดทำสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ และใช้ได้เหมาะสมกับเป้าหมายของการนิเทศแต่ละครั้งรวมทั้งการจัดทำเอกสารชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับ รูปแบบของรายงานผลด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้ชัดเจนสะดวกต่อการจัดทำรายงานของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. พัฒนาความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการวิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และคุณภาพผู้เรียนแก่ครู

ผู้สอนด้วยการอบรมปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรนิเทศ ติดตามและให้คำแนะนำ ช่วยเหลือครูผู้สอนเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรให้ความสำคัญของการให้คำปรึกษาแนะนำบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อการบริหารจัดการหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจสร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็ก หรือให้สถานศึกษาขนาดใหญ่ เป็นพี่เลี้ยง ให้ความช่วยเหลือ ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความช่วยเหลือแนะนำในการจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดประเมินผลการเรียนและการเทียบโอนผลการเรียนรู้ การจัดทำเอกสารประเมินผลการเรียนและพัฒนาคุณภาพ ให้ครูผู้สอนสามารถดำเนินการวัดประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการบริหารให้เพียงพอ เช่น งบประมาณในการจัดซื้อ วัสดุ สื่อ เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการเรียนการสอน หนังสือคู่มือครู คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มสาระต่างๆ คู่มือการวัดประเมินผลโดยเฉพะอย่างยิ่งงบประมาณที่จัดสรรให้สถานศึกษาโดยตรง ควรจัดสรรให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการและปัญหาของแต่ละสถานศึกษา ระดับสถานศึกษาควรระดมทรัพยากรภายในท้องถิ่นด้านต่างๆ ให้สนับสนุนการบริหารจัดการ และเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้อื่น เพื่อขจัดเงื่อนไขด้านงบประมาณและสร้างคุณภาพภูมิปัญญาในท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาจากและช่วยเหลืออย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ คำศรี ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สุทัศน์ ตันสุวรรณและดร. อัจฉา เทียมสระคู กรรมการที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำ เสนอแนะ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็น

อย่างสูง และขอกราบขอบพระคุณหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 และคณะ
ศึกษานิเทศก์ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแก้ไข
เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสวัสดิ์ แก้วคำหาญ. (2548). **ศึกษาระดับการดำเนินงาน
นิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.** วิทยานิพนธ์ ค.ม.
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นรินทร์ นวลศิลป์. (2547). **ความพร้อมของบุคลากรของ
สถานศึกษาต่อการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 3.** วิทยานิพนธ์ ค.ม.
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- บุรี สะพานทอง. (2545). **การบริหารจัดการหลักสูตรการ
ศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา
ในอำเภอศีขรภูมิจังหวัดสุรินทร์.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** มหาสารคาม :
ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ :
สุริยสาส์น.
- รังสรรค์ สำราญรัตน์. (2545). **การดำเนินงานห้องคอมพิวเตอร์
ตามโครงการปฏิรูปการศึกษาสังกัดสำนักงานการ
การศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด
กาฬสินธุ์.** วิทยานิพนธ์ ค.ม. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- วิชาการ, กรม. (2545). **เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แนวทางการจัดทำ
หลักสูตรสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.

